

ra literaturarentzat. Hiri guztietan daude taberna-zulo ego-kiak, jendeak eserita, garagardo bat dastatuz poema-emanaldiak gustora entzungo lituzkeenak. Maiztasun finko batekin horrelakoak antolatu eta jendeak saioetara inguratzeko ohitura har dezan saiatzea da kontua. Irakurketa eta mahainguru aseptikoak ekidinez saio erakargarriak prestatzea.

Lekuaren garrantzia aipatzen dugunez, ene abururako, Bilboko Kafe Antzokia eta Azkoitiako mataderoa dira atmosfera literario egokia eta eroso sortzeko bi eskenatoki ezin aproposago. Horrelako lekuak are gehiago ustiatu beharko lirateke. Edo, nik ba al dakit, Itoizko urtegiko eraikuntza-lanetan murgildu poetiko bat hartzea ere ez legoke apika gaizki, poema irakurtaldi *out-door* bat antolatuz aldamiotara igota...

Ba hori, urak geldiegi daudela aukeran.□

IKUSKIZUNAK

IMANOL AGIRRE

EUSKAL BLADE RUNNER

Arte mutu bat ikusle itsuarentzat izenburu iradokorra izan zuen Korrika Kulturalak euskal zinemagintzari buruz antolatu zuen mahainguruak. Koldo Izagirre, bertako mahaikidea, ez zen mutu geratu eta itsuontzat bi iritzi plazaratu zituen. Alde batetik, euskal zinemaren eskasia arazo politikoa zela adierazi zuen. Ez baitu sumatu zinezko gogoia euskarazko sormena laguntzeko. Eta bestaldetik, kultur sortzaileek zazpigarren arteari muzin egin diotela salatu zuen. Honela, ardura barik dabil noraezean.

Begibistan da estrategia politiko eza euskaraz burutzen diren ekoizpenetan. Euskal zinema itzulpen- eta bikoizketa-arazo soil bat baino ez dela onartuko balute bezala. Nekez ahaz de-

zakegu nola bete diren hautsez biltoki ezkutu batean (Indiana Jonesen Arka Galduaren azken eszena datorkit burura) 80ko hamarkadatik aurrera ekoiztu diren filme gehienen euskarazko bertsiok.

Indiana bezain ausartak izan dira gure zinemagileak baina larrutik eta, batik bat, poltsikotik ordaindu dute ahalegina. Belaunaldi hori gaudituta hutsune nabaria dago euskal zinegile gazteen artean. 1997. urtea, ordea, abagune berri baten hasiera izan daiteke.

Basamortuan barreneko bidaia latz honi aurre egiteko altxatu dira zenbait abenturazale. Aurten, hiru laburmetraia burutuko dira Euskara Herrian. Gertuenetik ezagutzen dudana «Olee» Produkzioak gidatzen duen egitasmoa da. Ondarroako talde eragile hau kultur esparru anitzetan ibilia da. Antzerki amateurren eman zituzten zenbait urrats, komikilari amorratuak izateaz gain. Oraingoan ur handitan sartu dira eta kultur industriarik garestienarekin ausartu dira.

Ez da txantxetakoa laburmetraia bat errodatzea. Aurrekontua ez baitago guztion eskura. Ez du inork sosik debalde ematen eta ondarrutar hauek jaietan txozna eta guzti jarri zuten errodaia gauzatu ahal izateko. Errealitatea edozein ikuskizun baino harrigarriagoa denez, Ertzaintzari (euskal *blade runner-ak*) aurre egin behar izan zioten diru-iturriaren ekimena ez zapuzteko. Oztopoak ez dira makalak euskal zinemagintzan!

Amatiñok *Euskaldunon Egunkaria*-n adierazi zuen *Goenka*-ren 500. atala bake-ekonomiaren ondorioa zela. Laburmetraia honen zioa gerra-ekonomiaren ondorioetan ote dago?

Anabasa izenpean ageriko zaigu kresal usainez eginiko laburmetraia hau. Zientzia-fikzioa dute eredu eta Ridley Scott zinemagilearen *Blade Runner* s o m e n -buru. Hala ere, Ondarroako filmeak gizarte desegituratua eta atzeratua eskaintzen du amerikarraren aurrerapen teknologikoaren aldean. Nola izango da Euskal Herria 2984. urtean? Ez da filme batentzako gai argela.

Zerbait ari da mugitzen euskal zineman. Mahainguru ugari, hainbat debate prentsan, Goya sari bateko irabazle eus-

kalduna, laburmetraiak eta aurten ere marrazki bizidunetz osaturiko beste luzemetraia bat. J. B. Berasategiren zuzendaritzari eta Koldo Izagirre-ren gidoiari esker euskal animazioak ez du etenik izango.

Baina berri guztiak ez dira onak. Koldo Izagirrek berak aitortu zigunez, hurrengo udazkenean Eremuak Zinemaldiak ez du aterik irekiko, nonbait. Zabaldu berria zen bideak ez du luzaro iraun. Dena den, aurten 1995eko irabazlea Euskal Herriko hainbat herritan pantailaratu dute. Ekimen aitzindaria ez bairik gabe, jatorrizko bertsoak euskaraz azpititulaturik. *Kantu Bat Bekorentzat* filmeak oso irudi ederrak utzi ditu gure erretinetan.

Eresi bat Eremuak-entzat. Nahikoa isolaturik omen ziren, erakunde publikoen behar bezalako babes osoa aurkitu ezinik. Donostiako Zinemaldiaren *glamour* eraldunetik lekutan. Esaterako, ETBk ez du inoiz begi onez ikusi bertan eman izan diren filmeak eta irabazleen emisioari uko egin dio. Kultura zenbaki komertzialen truke ordezkatzan den bitartean, jai izango dugu amildegiak beste aldeko kulturazaleok. □

TINKO

Irudien esparru honetan jarraituko dugu Tinko enpresaren eskutik. Izena ezin egokiagoa. Marian Galarraga Tinko elkartearen zuzpertzalea ari da zine komertzialaren luebakian burrukatzen. Hortxe ere baitago euskarazko zinemaren geroa. Tantaka zulatu nahi dute zinema-sare komertzial erdaldunaren irmotasuna.

Lana hasiera-hasieratik ondo jorratu beharra dagoela nabarmentzen dute. Usadio berriak sortu eta gerorako habeak ezarri. Egitasmoa ez da batere samurra. Orain dela pare bat urte aurreneko harri koskorra jarri zuten *Corina Corina* eta *Alargunen Gailurra* filmeekin. Hasiera itxaropentsu hark segida izan du.

Estreinako esperientzia denez, tentuz ibili dira, azken batean, etsaiak ez baitu zirrikitu handirik uzten. Bigarren kanpaina honetan, Donostian *Wallace & Gromit* filmearen euskarazko ber-

tsioa estreinatu zuten. Berriz ere, gaztelaniazkoa baino lehenago. Horretarako eskubideak Parisen erosi zituzten Espainiako enpresek baino azkarrago. Alabaina, ikusleen erantzuna ez zen ona izan. Gaurko panpinen animazioan dagoen emaitzarik garrantzitsuenak ez zuen piztu donostiarren arreta.

Bi ondorio aipatu nahiko nituzke. Alde batetik, euskarazko ikuskarrien prestigioak ez duela oraindik oinarrizko mailarik eskuratu. «Euskaraz bada ez omen da kalitatezkoa» ikusle xume eta erakunde publikoen agintarien artean nahiko hedatuta dagoen argudioa baita. Euskaraz dagoen edozein ikuskarik kalitatearen duda-muda dakar bere baitan. Oker ez banago erdal arloan edozein txepelkeria irensteko prest izanik. Kontuan hartzen badugu *Wallace & Gromit* gurera heldu dela mundu osoan zehar sekulako onespena jaso ondoren, gertatutakoa onartezina da.

Beste aldetik, Donostian dagoen gose eza. Hiribururik euskaldunena agian, baina euskarazko ikuskariak ikusteko giro gutti. Joaquin Sabina nahiago, antza denez.

Tinko aritu behar Marian Galarragaren taldea. Bilbon emaldi batzuk antolatzeko Mikeldi aretoak lortu dituzte Udalaren euskara zerbitzuaren laguntzari esker. Herririk herri galtzak bete lan izango dute. Zinea gorantz doala agerikoa da eta euskarak ezin du abiada galdu.

Sinergen jario honetan ETBrekin egin dugu bat. Luzaro pantaila txikiko zinemaren programazioan euskara baztertu ondoren, Zine Orok berbiztu du lurperatutako haizkora. Igandero gazteei begira dago zinema-programazioa eta badirudi audientzia (hau burukomin galanta!) finkatu egin dela. Filmeen aukeraketa, berriz, ez da oso zorrotza. Otsailaren 16tik martxoaren 16ra bitartean bost filme pantailaratu dute (*Geronimo*, *Terminator 2*, *Aitarekin jo ta ke*, *Kickboxer* eta *Erne Bluetarrekin*). Hirutan bortxakeria protagonista. Eta hauetan ez dut Walter Hillen *Geronimo* kontuan izan, azken batean euskaldunok ez ote gara Europako azken apatxeak?

Dirudienez, kalitate pedagogikoa ez da neurtzen filmeen aukeraketan. Tinkok, aitzitik, ez du itsuarena egiten eta kali-

tate-neurri guztiak aintzat hartzen ditu. Bolada latz hauek ikusita, nire zorionik beroena eta urte askotarako Tinko elkarteari. □

METRO GEHIAGO

Zinema arlotik alde egin barik, bestelako abenturatan murgilduko gara. Zergatik ez da estreinatu *Tovaritch* Antxon Ezeizaren filme berria? Aurki urte bi igaroko dira zinta amaitu zenetik. Zalantzarik ez dago Euskal Herrian filmeak plazaratzea burutzea baino zailagoa dela.

Estreinatu barik *Menos que cero* filmea ere badugu. Euskal Herriko zinemagintzan sekula izan den ironiarik harrigarriena. Euskaraz idatzirik eleberri batean oinarritu arren eta zinegile eta gidogile euskaldunak izanagatik emaitza gazteleraz da. Literatura oso abiapuntu aproposa da zinemagintza hasi berri batean. Baina herri honetan hamaika ikusteko jaiok gara.

Koldo Azkarreta bilbotarrak salatzen zuen bezala, askoz zailago izan zaio estreinatzea, errodatzea baino. Bere lehenengo opera primak *Rigor Mortis* du izena. Hala eta guztiz ere, bi aste baino ez du lortu areto txiki batean. Ziztu bizian desagertu da Bilboko aukeretatik. Donostian, Gasteizen edota Iruñean auskalo noiz.

Rigor Mortis-ek, laburmetraia izateko sortu zen luzeak, ez du oihartzun nabarmenik erdietsi. Beste aldetik, hizpide izan da Mikel Laboari buruzko laburmetraia. Imanol Uribek zuzendu du Atxagaren gainbegirada izan duen gidoia. Nolabait, laburmetraia berri honek aitzinean beste bat izan zuela gogora ekarri nahi nuen.

Ikuskak 13-k (Antxon Ezeizak kudeatu zuen dokumental-sortako bat) Euskal Kanta Berria zuen gaitzat. 1982an Uribek burututako filmearen amaiera Mikel Laboak eman zuen. Plano-sekuentzia zoragarria zen: Mikel Laboa mendi-magal batean gitarra eskuan. Txoria Txori, askatasunari buruzko kanta xarmagarria publikoarekin kantatua entzuten zen bitartean, ka-

mara (globo batean kokaturik) zerurantz altxatzen zen harik eta Euskal Herriko paisaia berde eta zabala ikusten genuen arte.

Orain berriro ere, Imanol Uribek lekukoa hartu du hama-bost urteren buruan eta *Ikuska 13* horrek jarraipena izango du.

Atzera begira jarriz gero, aipatzekoa da Bilbon udaberriare n etorrerarekin batera izan zen *Herriak Abialdian* izeneko zinema-maratoia. Bertan euskal zinemaren hastapenetako hainbat *Ikuska* ikusteko parada izan genuen. Honezaz gainera, Abialdia herri-ekimenak antolaturik, pentsarazten duen filme-multzoz bikain bat pantailaratu zen El Carmen zinema-areto alternatiboan. *Lamerica, El odio, La estrategia del caracol, Kantu bat Bekorentzat*; axolagabe uzten ez zaituzten filmeak, hain zuzen ere.

Baionan, berriz, Atlante zinemagelak bereganatu zuen arre-ta. Estatu Batuetako ekoizpenen itoaldiari eraso egin eta Europako filmeak nagusitzen dira programazioan (% 60). Hau dela eta, saria eta babesak eskuratu du Europako Parlamentutik.

Zinema oro ez da hutsala. Arestian aipatutako ekimenekin batera, Iruñeko Golem aretoaren lana eta Donostiako kultur patronatoak Antzoki Zaharrean antolatzen duen zinema-programazioa nabarmendu beharrean gaude.□

THE END-IK EZ

Berriro diot, zerbait ari dela mugitzen euskal zinemagintzan. Horra hor zinema-eskola berri batzuek harrotu duten espektatiba. Bilbon, esaterako, iaz eskola bi baino ez zen, aurtent, bost zinema-eskola dugu aukeran. Ekimen xumeak izan arren jende gaztearen irrikiaren isla argia da. Beraz, zinemai-ikastaro on bat egiteko ez da Madrilera joan beharrik.

Sortu berri hauen artean *Ikuska* izenekoa aipatu nahi nuke. *Ikuska* eskolak, Bilboko alde zaharrean kokaturik, euskal zinemaren hastapenetako izen esanguratsua bereganatu du. Bere ikastaroetan Euskal Herriko zinegilerik aipagarrienetakoak aurki daitezke: Medem, Bajo Ulloa, Uribe, Armendariz... Gi-

doi, Estetika eta Laburmetraien esparruak aztertzeraz 70 bat ikasle gerturatu dira. Bide errazik ez du izango baina zinema-eskola hau bezalako ekimena ezinbestekoa zen. Zinemaren Lezama edota Zubietaz izatea ezinbestekotzat jotzen dugu eta.

Euskal Herriko zinemak mundua liluratzen jarraitzen du. Oraingoan eskuadra zaharreko zinemagile nafar batek asmatu du. Montxo Armendarizen filme berriak Europako onespena dakar. Izaba eta Otsagabian errodaturako eszenek hainbat zinezalaren bihotza biztuko dutelakoan nago. Horrela euskal lurretan zinea egiteko hazia ereiten da. Pena bakarraz aitonen hizkuntza zaharrak korrika baino ez duela egiten, antza.□

SOZIOLINGUISTIKA

KIKE AMONARRIZ

EUSKALGINTZA UNIBERTSO BILAKATU ZENEKOA

Gogoeta, beharra, ilusioa eta borondatea.

Martxoaren 6an eta 7an egin ziren jardunaldiei buruzko lehen inpresio bat eskaintzekotan hitz horiek erabiliko nituzke. Egon litezke egokiagoak, baina bat-batean horiek sortu zaizkit.

Antolatzaileek eta proiektuaren bultzatzaileek jakin dute euskararen aldeko gizarte-ekimenean diharduten pertsona, talde eta erakundeak inguratzen eta asmo eta ideia konkretu batzuen inguruan biltzen. Bilgune historikoa izan dira jardunaldiak, mugarri euskararen aldeko herri-ekimenaren historian eta bilakaeran.

Landutako eta eztabaidatutako txostenek eta ateratako ondorioek ere ekarri dute berrikuntzarik, bai planteamenduetan, bai proposamenetan eta baita erabilitako terminologian ere;